

Biblia

Inaczej Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu – zbiór ksiąg religijnych judaizmu i chrześcijaństwa. Jest w niej wyrażona wiara w objawione Słowo Boże i pełna humanistycznej prawdy mądrość o człowieku i jego istnieniu. Jest źródłem kultury europejskiej. Na przestrzeni stuleci nawiązywało do niej wielu artystów.

Najstarsze księgi Starego Testamentu powstały w XIII wieku p.n.e. Powstanie ksiąg Nowego Testamentu datuje się od 51 do 96 roku po narodzeniu Chrystusa. Biblia została zapisana w języku hebrajskim, greckim i aramejskim. Najdawniejszym tłumaczeniem Starego Testamentu jest *Septuaginta* (przekład na język grecki sporządzony w Aleksandrii dla Żydów). W IV wieku n.e. święty Hieronim przełożył Biblię na łacinę (*Wulgata*). Współcześni tłumacze wracają do języków oryginalnych.

Pismo Święte jest zbiorem pism, bardzo urozmaiconym gatunkowo. Są w nim między innymi opowiadania, sagi rodu, poematy, kroniki, psalmy, pieśni, hymny, modlitwy, kazania, listy.

Według tradycji katolickiej jest 46 ksiąg Starego Testamentu. To księgi historyczne, dydaktyczne, prorockie.

W Nowym Testamencie jest 27 ksiąg, księgi historyczne, ewangelie, księga prorocza, listy. Biblia ukazuje zamysł Boga w stosunku do świata i człowieka. Jest to plan ocalenia i zbawienia człowieka.

Wybrane fragmenty Starego Testamentu

Powstanie świata i stworzenie człowieka

Zostało opisane w Księdze Rodzaju. Sześć pierwszych strof tej księgi to poemat o stworzeniu świata i człowieka. Przekaz biblijny ukazuje jedyne Boga, stwarzającego świat i człowieka. To ujęcie monoteistyczne (nad światem panuje jeden, wszechmocny i wszechpotężny Bóg). Znajdujemy w Księdze Rodzaju opis czynności Boga. Kolejne dni

stwarzania przynoszą kolejne byty powoływane mocą Słowa Bożego do istnienia. Bóg je nazywa. Według Biblii to, co nie ma imienia, nie zostało nazwane, nie istnieje. Bóg zatem, stwarzając świat, oddzielił światło od ciemności, stworzył dzień i noc, oddzielił wody górne od dolnych, stworzył ziemię, ptactwo, zwierzęta, ryby, rośliny. Zwieńczeniem aktu stworzenia jest stworzenie człowieka – na obraz i podobieństwo Boga.

To Adam otrzymał od Boga prawo do nazywania zwierząt i ptactwa. W ten sposób Bóg pokazuje, że daje człowiekowi panowanie nad światem. Ważne jest, że w opis stwarzania świata zostało wpisane stopniowe powoływanie do istnienia poszczególnych bytów. Nic nie stało się od razu, tylko stopniowo zgodnie z wolą i zamysłem Boga. Każde stworzenie nazywane było przez Boga dobrem. A koniec stwarzania (dzień siódmy) to odpoczynek.

Wieża Babel

Termin oznacza „Fundament nieba i ziemi”. Budowla wznoszona w starożytnym Babilonie. W czasie jej stawiania zdarzył się cud pomieszania ludziom języków. Miała siedem pięter, na jej szczycie umieszczono świątynię pogańskiego bóstwa Marduka.

Kiedy potop zesłany na ziemię przez Boga zakończył się, a wody opadły, ludzie wędrowali po ziemi. Chcieli znaleźć bezpieczne i odpowiednie miejsce, gdzie mogliby zamieszkać. Wszyscy byli potomkami Noego i mówili jednym językiem. Dotarli do równiny. Postanowili zbudować na niej miasto. Uradzili, że zbudują w nim ogromną, sięgającą nieba wieżę. Nauczyli się wyrabiać cegły i wytapiać smołę. W realizacji swoich zamysłów byli sprawni i konsekwentni – szybko budowali domy i wieżę. Efekty pracy napawały ich dumą.

Bóg widział miasto i wieżę. Ludzie zaczęli zapominać o swoim Stwórcy. Myśleli jedynie o swoich budowlach, o wieży, która miała sięgnąć nieba. Bóg postanowił, że w karze za ich pychę pomieszza ich mowę. Udaremniło to porozumiewanie się między ludźmi. Zaczęli mówić różnymi językami i nie dokończyli wieży. Rozproszyli się po całej ziemi, powędrowali na zachód i wschód, na północ i południe. A miejsce, w którym budowali miasto i wieżę, nazwano Babel – w nim Bóg pomieszzał mowę ludziom. Interpretując tę scenę biblijną, Jan Słomka pisał:

W Starym Testamencie, a zwłaszcza w Księdze Rodzaju, Bóg bywa przedstawiany jako sprawca złych skutków ludzkiego, skądinąd na pozór dobrego, postępowania. Wydaje się to naiwne, ale nie jest. Jest to jakiś sposób refleksji nad tajemnicą działania ludzkiego i Bożej obecności w świecie. Najbardziej chyba taki obraz Boga widoczny jest w opowieści o budowie wieży Babel. Monolog Boga widzącego ludzi zgodnie zabierających się do wielkiego dzieła, a zwłaszcza motyw pomieszania języków – jakby lęk przed rodzącą się potęgą wspólnego działania ludzi – może wydać się niegodny Boga, a nawet gorszy. Ale taka dosłowność odczytania tekstu biblijnego jest myląca, tak, jak mylące jest traktowanie starych, pochodzących sprzed ponad trzech tysięcy lat opowieści jako prymitywnych i naiwnych. Jeżeli chodzi o zgłębianie tajemnicy powiązania życia ludzkiego z Bogiem, opowiadania te są zupełnie niezwykle: zapadają w pamięć przy pierwszej lekturze, choćby w wieku przedszkolnym i do końca życia ich treści nie wietrzeją. A więc opowiadanie o wieży Babel można odczytać i tak: „jeden lud i jedna mowa”, jakich „obawia się” Bóg, to rodząca się potęga ludzka oparta na sile władzy, oręża, dominacji. Nosi ona pozory jedności, nawet jest w pewnym sensie jednością, ale jej rosnące możliwości niosą zglębę. Czym większe są możliwości takiej totalitarnej społeczności – tym jest ona groźniejsza. Pomieszanie języków to nie tyle arbitralna interwencja Boga, co ujawnienie się ludzkich ambicji, pychy i zawiści. To wszystko dzieli ludzi. Pomieszanie języków to niszcząca wszelką wspólnotę siła grzechu.

Księga Hioba

Należy do pism mądrościowych (dydaktycznych), które wypełniają siedem ksiąg biblijnych. Bohater – Hiob jest prawdopodobnie postacią historyczną. Poznajemy jego życie i prawość charakteru. Losy Hioba stanowią ilustrację rozumienia i znaczenia cierpienia i godności człowieka. To bardzo dramatyczna opowieść o osobistym przeżyciu Hioba. Szuka on wyjaśnienia tajemnicy cierpienia i prawdy o sobie.

Powszechnie uważano, że Hiob jest bez winy i dlatego Bóg, szczególnie go miłując, troszczy się o niego, zapewniając mu pomyślność. Hiob też uznał swoją niewinność. Przeżycie wielu bolesnych doświadczeń miało przekonać go o tym, że Bóg już go nie kocha. Długie cierpienie duszy i ciała przywiodło Hioba do uznania, że tylko Bóg jest bez grzechu, a człowiek może mu jedynie zawierzyć swoje życie, siebie, musi uznać Jego wielkość, a nie obnaszać się z własną wyjątkowością. Wymowa księgi jest uniwersalna. Uczy nas pokory wobec tajemnicy cierpienia i majestatu Boga.

Księga jest jednorodna gatunkowo. Rozpoczyna się i kończy narracją. Zawiera wątki fabularne, monologi i dialogi (są to dyskusje Hioba i jego przyjaciół oraz lamentacje Hioba).

Księga Psalmów

Psalm (z grec. *psalmos* od *psallo* = wprawiać w ruch struny instrumentu muzycznego) – poemat z akompaniamentem muzyki. Biblijne psalmy to kantyki żydowskie, pieśni natchnione, tworzą księgę Starego Testamentu; współcześnie – teksty modlitewne i liturgiczne. Psalterz hebrajski zaczął się formować w XI wieku, a obecny kształt przybrał w IV wieku przed Chrystusem. Autorstwo 73 psalmów (większości) przypisuje się królowi Dawidowi. Twórca liturgii izraelskiej i pieśniarz przy akompaniamencie harfy śpiewał psalmy przed Arką Przymierza. Rozróżnia się kilka grup psalmów. Są to:

- Psalmy pokutne – siedem psalmów wyrażających skruchę wobec Boga za popełnione grzechy.
- Psalmy błagalne – 58 tekstów. Były tworzone dla uświetnienia rocznych świąt izraelskich. Często powtarzają się w nich dwa zwroty: *Hallelu – Jah (Alleluja)* – Chwalcie Pana, *Aman (Amen)* – Niech się stanie. Charakterystyczną cechą tych psalmów jest bezinteresowność. To hymny chwały na cześć Boga.
- Psalmy królewskie – bohaterem ich jest król, jednocześnie przedstawiciel Boga i jako taki przewodnik ludu oraz rzecznik narodu przed Bogiem.
- Psalmy o Syjonie – Jerozolima stała się stolicą Izraela za panowania króla Dawida w XI wieku przed Chrystusem. Król przeniósł Arkę Przymierza z tablicami dziesięciorga przykazań Bożych do miasta, nadając mu świętość narodowego sanktuarium. Jedno ze wzgórz Jerozolimy to Syjon. Następca Dawida, król Salomon, wniósł na górze świątynię. Psalmy o Syjonie były śpiewane przez pątników zdążających do Świętego Miasta – Jerozolimy.
- Psalmy mądrościowe – jest ich 19. Zajmują różne stanowisko w stosunku do cierpienia i zasługi. Większość wyraża tradycyjny pogląd – cnota powinna być wynagrodzona, a zło ukarane już w tym życiu. Ale cierpienie i zło mają sens dopiero w szerszej perspektywie wieczności.
- Pieśni wstępowań – śpiewali je pątnicy pielgrzymujący do świątyni w Jerozolimie. Powstały po niewoli babilońskiej i wyrażają przekonanie o opiece Bożej nad wiernymi i radość z powrotu do kraju.

Ksiądz Józef Sadzik w przedmowie do Księgi Psalmów w tłumaczeniu Czesława Miłosza napisał:

są fenomenem fascynującym, ponieważ stanowią doskonałą identyfikację całej społeczności Izraela. W psalmach, jak w zwierciadle, rozpoznaje się jednostkę i naród. Każdy – bez względu na to, czy jest królem Izraela, kapłanem, pasterzem czy pustynnym nomadem, czyta w psalmach o sobie. Cały Izrael – w święto doroczne oraz na sobotnich zgromadzeniach liturgicznych – śpiewając psalmy przygląda się własnej historii, rozpoznaje więź wspólnoty. Psalmi są zapisem tożsamości Izraela. Ale nie tylko to. Psalmi, będąc dowodem osobistym konkretnej jednostki i konkretnego narodu, są jednocześnie niezrównanym wyrazem uniwersalizmu rzeczywistości ludzkiej.

Psalmi jako zjawisko poetyckie

Pieśni zawierają niewiele wyszukanych środków. Zapisano je w języku hebrajskim, który jest ubogi w przymiotniki, więc uroda poezji biblijnej to uroda prozy. Podstawowy środek wyrazu tej prozy to paralelizm. Można wyróżnić trzy

rodzaje paralelizmów:

- synonimiczny – ta sama myśl została wyrażona w dwóch członach, np.: „Dałeś mu panowanie nad dziełami rąk swoich / Wszystko złożyłeś pod stopy jego”,
- syntetyczny – myśl drugiego członu zdania dopełnia myśl pierwszego, np.: (człowiek) „Podobny do tchnienia wiatru, dni jego jak cień mijają”,
- antytetyczny – myśl przeciwstawiona. Pisał Jan Kochanowski w *Psalmie 39*: „Jam swój język tak hamowałam, / Że, nie chcąc rzec słowa złego, / Nie mówiłam i dobrego”.

Wszystkie są adresowane do Boga, którego w nich albo się chwali, albo błaga, albo przeprasza, albo do którego się człowiek skarży. Bóg też daje człowiekowi mądrość.

Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie

Jezus nauczał w przypowieściach. Przypowieść to inaczej parabola (wyraz pochodzący z greckiego, oznacza zestawienie obok siebie). Należy do utworów narracyjnych. Przynależy do gatunków literatury moralistycznej, zawierającej wyraźne pouczenie. Fabuła przypowieści jest schematyczna. Postacie i wyda-

rzenia są ważne w niej ze względu na prawdy moralne, filozoficzne i religijne. Przypowieści zatem odczytujemy dosłownie oraz ze względu na ich przenośny, uniwersalny charakter. W ewangeliach jest wiele przypowieści, które tłumaczą prawdy religijne. Zrozumienie przypowieści to przejście od dosłownego znaczenia do znaczenia alegorycznego lub symbolicznego.

Pewien człowiek (podróżnik) został napadnięty, ograbiony, pobity i zostawiony w drodze. Mijał go lewita, nie udzielił mu jednak pomocy. Uczynił to dopiero Samarytanin. Opatrzył rany, pielęgnował w gospodzie. Dał właścicielowi gospody pieniądze, by ten dalej opiekował się chorym. Lewita to przedstawiciel grupy kapłańskiej wywodzącej się od Lewiego. Samarytanin to mieszkaniec Samarii. Żydzi unikali z nimi kontaktu. Przypowieść pokazuje, że najważniejsze są dobre uczynki. Przedstawiciele narodu wybranego, którzy służą Bogu, nie udzielili potrzebującemu pomocy. Miłosierdzie okazał dopiero przybysz z obcej ziemi. Bóg kieruje przykazania do wszystkich ludzi na ziemi.

Hymn o miłości

List do Koryntian św. Pawła zawiera w rozdziale 13 *Hymn o miłości*. Tekst nazywa rzeczy po imieniu. Zawiera nie tylko nakaz, ale wskazanie drogi, na której to, co jest boskie, urzeczywistnia się w naszym życiu – to miłość.

Święty Paweł przemawia do zboru w Koryncie. Koryntianie w wierze uważali się za pilnych i godnych chrześcijan, ale ich starania pozbawione miłości na niewiele się zdały. Można powiedzieć, że specjalnie dla nich Paweł definiuje miłość. Mówi o tym, czym ona jest i co czyni. Przypominał, że starożytna Grecja czczyła intelekt, Rzym zachwycał się potęgą. Paweł natomiast podkreślał znaczenie miłości, która jest syntezą tych cech.

Takiej miłości nauczył Jezus. Święty Paweł, mówiąc, że miłość nie ustaje, przybliży częśćkę wieczności, bo to, czym żyjemy, jest częstokawe. Wzorem opisaną przez Pawła miłości jest postać Zbawiciela.

Hymn składa się z trzech części. W pierwszej święty Paweł podkreśla absolutną wyższość miłości ponad wszystkimi darami Ducha Świętego. W drugiej części określa istotę miłości oraz jej działanie, używając do tego aż piętnastu różnych czasowników. Na końcu, w części trzeciej, wykazuje jej nieprzemijalność. Zachwyca nas każdy wers tego fragmentu *Listu do Koryntian*.

Prawdziwie i dziś brzmią słowa: „I choćbym miał dar prorokowania, i znał wszystkie tajemnice, i posiadał całą wiedzę, i choćbym miał pełnię wiary, tak żebym góry przenosił, a miłości bym nie miał, byłbym niczym”.

Pierwsza część tego hymnu pokazuje różne dary Ducha Świętego: modlitwa w językach, prorocтва, wiedza, wiara przenosząca góry, dawanie jałmużny, ofiara z własnego życia. Święty Paweł pisze bardzo wyraźnie, że bez miłości to wszystko ma wartość znikomą.

Druga część tego hymnu to jakby pokazanie miłości w praktyce, pokazanie, jak miłość w życiu się przejawia, jakie przynosi owoce. Są to między innymi cierpliwość wobec krzywd i przeciwności, łaskawość, czyli czynne okazywanie dobroci, brak zazdrości innym ludziom powodzenia, wywyższenia i wszelkiej pomyślności, brak bezwstydnosci, brak gniewu, samolubstwa, umiejętność darowania win i krzywd.

Apokalipsa

– Baranek otwiera sześć pierwszych pieczęci

Według biblistów akt otwierania pieczęci symbolizuje władzę Chrystusa nad dziejami świata, nad tym, co jest i co ma się stać. Sprawowanie władzy przez Boga dotyczy zarówno kosmicznego wymiaru świata („nastąpiło wielkie trzęsienie ziemi i słońce stało się czarne jak włosienny wór, a cały księżyc stał się jak krew”), jak i instytucji ludzkich („A królowie ziemscy, wielmoże i wodzowie, bogacze i możni, i każdy niewolnik oraz wolny ukryli się w jaskiniach i górskich skałach”). Wizja świętego Jana ukazuje Chrystusa, władcę dziejów. Ale można rozumieć motyw otwierania pieczęci jako ujawnianie sensu dziejów zapisanych w Biblii. Działanie Chrystusa nadaje znanym zdarzeniom wymiar eschatologiczny, ostateczny. *Apokalipsa* jest przecież prorokowaniem, wizją Sądu Ostatecznego, zamykającego świat ludzki w dotychczasowej postaci.

Kląski opisane przez Jana można interpretować jako rozwinięcie przepowiedni Jezusa zapisanych przez ewangelistów (Mt 24, 1–51; Mk 13, 1–37; Łk 21, 5–36). Ważnym dla Żydów motywem był opis wypadków poprzedzających zburzenie Jerozolimy – symbolu królewskiej potęgi i chwały narodu wybranego, także starotestamentowego symbolu trwałości przymierza Boga Mojżesza i Abrahama z ludźmi.

Pierwsze cztery pieczęcie to niemal filmowy motyw otwierania pieczęci po zapowiedziach cherubów, czyli czterech „Istot żyjących” – pośredników między Bogiem a światem materialnym. Ukazanie się czterech charakterystycznych jeźdźców łączy się z opisem skutków ich działania. Barwny motyw straszliwych koni Jan zapożyczył od Zachariasza (1, 8–11; 6, 1–8). I tak jeździec, który pojawia się na białym koniu (w dalszej części *Apokalipsy* znak miłosierdzia bożego), zapowiada triumf ewangelii: „I dano mu wieniec, i wyruszył jako zwycięzca, by [jeszcze] zwyciężać”. Drugi jeździec pojawia się na koniu „barwy ognia, a siedzącemu na nim dano odebrać ziemi pokój, by się wzajemnie ludzie zabijali – i dano mu wielki miecz”. Tę postać objaśnia się jako symbol wojny. Barwa rumaka to nawiązanie do biblijnej symboliki sądu bożego.

Trzeci koń czarny i jego jeździec symbolizują głód. Waga w ręku jeźdźca przypomina wydzielanie racji żywnościowych. W akapicie tym pojawia się historyczny wątek ekonomiczny, gdy za panowania cesarza Domicjana brakowało chleba przy nadprodukcji wina i oliwy. Denar (moneta) stanowił zapłatę za dniówkę robotnika.

Czwarty koń był „trupio blady, a imię siedzącego na nim Śmierć, i Otchłań mu towarzyszyła”. Ten jeździec (wraz z uosobieniem Szeolu – Otchłani, podobnej do greckiego Hadesu) ma doświadczyć Jerozolimę lub ziemię Izraela plagami. Pojawienie się dzikich zwierząt oznacza wyludnienie krain.

Złamaniu piątej pieczęci towarzyszy obraz ołtarza w otoczeniu ofiar prześladowań Nerona – to również fakt historyczny zapisany w *Apokalipsie*. Jan dowodzi istotnego dla ówczesnego chrześcijaństwa życia dusz przed paruzją, czyli zapowiadany przez proroków powrotem Jezusa wskrzesiciela umarłych i sędziego świata, który pokonał śmierć.

Otwarcie szóstej pieczęci ma dwie odsłony. Po obrazie kar o wymiarze kosmicznym, które Bóg wymierzy wrogiemu światu, pojawia się obraz ochrony wybrańców bożych. Klęski kosmiczne to trzęsienie ziemi (zdarzenia historyczne z 61 i 63 n.e.) oraz wyjątkowe zjawiska astronomiczne (m.in. zaćmienia, upadek gwiazd), w tym piękny literacko obraz „Niebo zostało usunięte jak księga, którą się zwija”. *Apokalipsa* świadczy o tym, że zło będzie ukarane, a Bóg nie jest obojętny także na doczesne cierpienia uczniów Jezusa. Liczba pieczęci – siedem – wskazuje, że księga została zapieczętowana przez Boga. Siedem to cyfra Boga. A cyfra cztery oznacza powszechność.

(Opr. M.K.-P.)